

Ideja vakufa stara je koliko i samo čovječanstvo. Neki će reći kako je Kaba prvi vakuf u povijesti; kako Kur'an kaže, sagrađena je "za ljude". Samo kao filantropija lišena interesnih domišljatosti, vakuf je mogao pretrajati stoljećima.

Kao što su Fordova, Rockefellerova, Carnegiceova i druge manje fondacije odigrale vodeću ulogu u formiranju zdravstvenog sistema, obrazovanja i općeg blagostanja u američkoj historiji, piše Jon Mandavile u eseju "Give To The Waqf Of Your Choice", tako su u islamskom svijetu grandiozne džamije, škole, univerziteti i bolnice izgrađene i održavane kroz privatne zadužbine. Sve velike figure islamske povijesti, Harun al-Rashid, Salahuddin, Sulejman Veličanstveni, ostavile su svoje zadužbine. Osnovni cilj ovih zadužbina, poznatih kao vakufi (arp. *waqf*, množina: *awqaf*, u Sjevernoj i Zapanoj Africi poznati kao *habs* množina: *ahbas*), bio je, dakle, podizanje svakodnevnog blagostanja u zajednici. One nisu bile isključiva privilegija muslimana, budući da je islamsko pravo jednako tretiralo vakuf jevreja i kršćana (kada je 1490. jevrejska zajednica prognana iz Španije, mnogi među njima su došli na Srednji istok a nekoliko hiljada se skrasiло u Palestini: zvanični dokumenti pokazuju kako je tada uvakufljeno nekoliko desetina sinagoga).

Vlasništvo nad vakufima je neotuđivo, posvećeni su Bogu, a korisnici su ljudi. Ipak, primjećuje Monzer Kahf, iskaz kako vakuf pripada Allahu prilično je neodređen. "Sa pravne tačke gledišta, vlasništvo nad vakufom ne pripada osobi koja ga je utemeljila. Neki kažu da je Allah vlasnik. Drugi vjeruju da pripada korisnicima, iako njihovo vlasništvo nije potpuno u smislu da oni ne smiju raspolagati ili koristiti imovinu suprotno namjerama utemeljitelja vakufa. U tom se smislu vakuf razlikuje od fondacija, budući da upravljačko tijelo fondacije ima pravo prodati fondacijsku imovinu. Vakuf je bez sumnje trajnija kategorija od fondacije." (Monzer Kahf, "Waqf and its sociopolitical aspects")

Jon Mandavile zadivljeno piše o vakufnamama (bogato ukrašenim "divnom kaligrafijom" i "briljantnim bojama", na "zlatnim listovima", "svih oblika i veličina"), koje potvrđuju vakuf kao pravnu kategoriju par excellence; tek nakon detaljnih procedura i preciznog dokumentovanja vakuf može biti na snazi. Iako motivi uvakufjenja možda leže u budućnosti u koju se vjeruje, funkcija vakufa je ostvariva isključivo u sadašnjosti, u nekoj budućoj sadašnjosti, a svrha je uvijek ista: opće blagostanje. Najgora varijanta je kada vakufi postanu stvar prošlosti, arheološko područje historijskih ili kulturoloških izučavanja, bez maštovitih savremenika da ih iskoriste za korist zajednice.

Stručno i odgovorno izučavanje vakufa oduvijek je bilo sastavni dio islamskih obrazovnih programa. Ali dugo vremena, zapaža Miriam Hoexter u članku "Waqf Studies In The Twentieth Century", ove studije su bile potpuno marginalizirane, srazmjerno sveopćem muslimanskom defetizmu. No, u 20. stoljeću se situacija, tvrdi Hoexter, promijenila na bolje. Pomenuti studij se uvrštava u curriculume i postaje sastavni dio odsjeka za islamsku historiju i kulturu. Ali, naučno tretiranje vakufa mora biti prilagođeno savremenim standardima. U duhu takvih nastojanja održan je i simpozijum o vakufima u junu ove godine u Bošnjačkom institutu, a u forumu ovog broja "Muallima" donosimo radove učesnika simpozijuma. Povodom petnaest godina rada Vakufske direkcije, njen direktor, hfz. Senaid Zaimović, konstatirao je: "Nekad je vakuf bio ekonomska baza aktivnosti Islamske zajednice. Vjerujemo da on to opet može biti. "

"... vakuf može i treba da preuzme vodeću ulogu u pogledu finansiranja najvažnijih projekata IZ-a u BiH."

Da bi pomenuta uloga bila djelotvorna, potrebno je da svaki pojedinac stekne svijest o važnosti vakufa, kako bismo njihovo trajno dobro iskoristili u povećanje općeg blagostanja.